

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Кафедра кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності

Старко О. Л.

Кримінальне право (Загальна частина)

*Методичні рекомендації щодо
підготовки до практичних занять
для здобувачів освіти 1 курсу денної форми навчання
спеціальність К 9 Правоохоронна діяльність*

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
2025

УДК 343.2(477)(073)
ББК 67.408.0(4УКР)р30-2
С 77

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол № 9 від 21 травня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гороть А.М. – доцент кафедри теорії та історії держави і права та порівняльного права, кандидат юридичних наук, доцент

Старко О. Л.

С 77 Кримінальне право (Загальна частина) : метод реком. щодо підгот. до практ. занять для здобувачів освіти 1 курсу денної форми навчання (спеціальність К 9 Правоохоронна діяльність). Луцьк : Волинс. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2025. 48 с.

Методичні рекомендації містять плани практичних занять, завдання, задачі, тематику рефератів, а також перелік рекомендованої літератури.

УДК 343.2(477)(073)
ББК 67.408.0(4УКР)р30-2

© Старко О. Л.

© ВНУ імені Лесі Українки, 2025

**Практичне заняття № 1. Тема: Поняття, предмет, завдання
й система кримінального права (2 год.).**

План

1. Поняття кримінального права як самостійної галузі права, його предмет, метод.
2. Завдання та функції кримінального права.
3. Джерела кримінального права.
4. Кримінальні правовідносини.
5. Система кримінального права.

Рекомендована література:

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В.Баулін, В.І.Борисов, С.Б.Гавриш та ін., За заг.ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація. К.,2019.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
6. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник: у 2 книгах* / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. К.: Атіка, 2019.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: / За ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2018.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: кримінальне право, система кримінального права, завдання кримінального права, функції кримінального права, предмет кримінального права, методи кримінального права, наука кримінального права.
2. Чи є предметом галузі кримінального права, наукові доктрини, теорії, наукові школи?
3. Чи є диспозитивний метод правового регулювання, методом кримінального права.
4. Чи є джерелом кримінального права всі рішення Конституційного Суду України?
5. Чи є постанови Пленуму ВСУ джерелами кримінального права?
6. Коли виникають та коли припиняються кримінальні правовідносини ?
7. У чому полягає сутність методу заохочення? Наведіть приклади його застосування у нормах КК України.
8. У чому полягає сутність методу зобов'язання? Наведіть приклади його застосування у нормах КК України.
9. Яким чином реалізується превентивна функція кримінального права ?
10. У чому полягає сутність методу дозволу? Наведіть приклади його застосування у нормах КК України.
11. У чому полягає відмінність між предметом науки кримінального права та предмета кримінального права як галузі права ?

Практичне заняття № 2. Тема: Закон про кримінальну відповідальність (2 год.)

План

1. Структура закону про кримінальну відповідальність.
2. Кримінально-правова норма, її види.

3. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність та його види
4. Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі.
5. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.

Рекомендована література:

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
3. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text
3. Дудоров О.О. , Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваіте, 2014.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
5. Кримінальний кодекс України: *Науково-практичний коментар* / Ю.В.Баулін, В.І.Борисов, С.Б.Гавриш та ін., За заг.ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація. К.,2019.
6. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.
7. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. К.: Атіка, 2019.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: / За ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2018.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: закон про кримінальну відповідальність, кримінально-правова норма, диспозиція, проста диспозиція, описова диспозиція, бланкетна диспозиція, відсильна диспозиція, санкція, відносно визначена санкція, альтернативна санкція, тлумачення кримінального закону, екстрадиція.

2. Навести приклади диспозицій норм Особливої частини КК: простих, описових, бланкетних, відсильних.

3. За якими критеріями класифікують кримінально-правові норми ?

4. Навести приклади відносно визначених санкцій та альтернативних санкцій за статтями Особливої частини КК.

5. Навести приклади кримінально-правових норм: заохочуючих, зобов'язуючих, уповноважуючих, норм-дефініцій, норм-цілей.

6. Навести приклади обмежувального та поширювального тлумачення норм закону про кримінальну відповідальність.

7. У яких випадках закон про кримінальну відповідальність не має зворотну дію ?

8. У яких випадках закон про кримінальну відповідальність має зворотну дію ?

8. Назвіть випадки, коли кримінальне правопорушення вважається вчиненим на території України.

9. Назвіть підстави припинення чинності законом про кримінальну відповідальність.

10. Назвіть підстави екстрадиції особи.

11. Що вважається часом вчинення незакінченого кримінального правопорушення, триваючого та продовжуваного кримінального правопорушення?

**Практичне заняття № 3. Тема: Кримінальне правопорушення та його види
(2 год.)**

План

1. Поняття кримінального правопорушення у кримінальному праві України, його ознаки
2. Кримінальні проступки.
3. Злочин та його види.
4. Малозначність діяння.
5. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Дмитрук М.М. Кримінальний проступок : правова природа та ознаки: *монографія.* Одеса : Юрид. л-ра, 2014. 224 с.
3. Горбачевський В.Я.,Вартилицька І.А., Микитчик О.В.,Плугатар В.С. Кримінальне право України. Загальна частина : альб. схем : *навч. посіб.* МВС України. НАВСУ. Київ: Прав. Єдність, 2015. 212 с.
4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваіте, 2014.
5. Панов М.І. Кримінальне правопорушення та його види. Харків: Право. 2019. 52 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
7. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1.

Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

8. Науково – практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг.ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В.Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1078 с.
9. Хавронюк М.І. Кримінальні проступки: *науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*. К.: ВД “Дакор”, 2020. 266 с.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: кримінальне правопорушення, суспільна небезпека діяння, кримінальний проступок, злочин, малозначне діяння, криміналізація суспільно небезпечних діянь, декриміналізація суспільно-небезпечних діянь, злочинність.
2. У чому полягає відмінність кримінального проступку від злочину ?
3. Навести приклади кримінальних проступків за розділом I-VI Особливої частини КК України.
4. За якими критеріями класифікують кримінальні правопорушення ?
5. У чому полягає відмінність кримінального правопорушення від інших видів правопорушень.
6. Навести приклади особливо тяжких злочинів за розділом I та II Особливої частини КК України.
7. Навести приклади малозначних діянь.
8. Навести приклади криміналізованих за останні 5 років, діянь
9. Навести приклади декриміналізації діянь за чинним КК України.
10. Наведіть приклади особливо тяжких злочинів за розділами I, XI, XX Особливої частини КК України

Практичне заняття № 4. Тема: Кримінальна відповідальність та її підстава (2 год.)

План

1. Кримінальна відповідальність як вид юридичної відповідальності.
2. Форми реалізації кримінальної відповідальності.
3. Підстави кримінальної відповідальності.
4. Стадії реалізації кримінальної відповідальності.

Рекомендована література:

1. Баулін Ю.В. Поняття кримінальної відповідальності та його значення для практики застосування нового Кримінального кодексу України. *Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення*. Київ-Харків, 2002.
2. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
3. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
5. Копотун І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. К.: Професіонал, 2020. 864 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
7. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: кримінальна відповідальність, позитивна кримінальна відповідальність, негативна кримінальна відповідальність,

фактична підстава кримінальної відповідальності, правова підстава кримінальної відповідальності.

2. Назвіть момент притягнення до кримінальної відповідальності.

3. Громадянин С. вчинив дрібне хуліганство. Чи є дане діяння фактичною підставою для притягнення його до кримінальної відповідальності ?

4. Громадянка Л. систематично займалась проституцією. Чи є правова підстава притягнення громадянки Л. для притягнення її до кримінальної відповідальності.

5. Назвіть кримінально-правові наслідки позитивної посткримінальної поведінки особи.

6. У чому полягає відмінність негативної кримінальної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності ?

7. Назвіть засоби кримінально-правового впливу за чинним КК України.

Практичне заняття № 5. Тема: Склад кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Поняття складу кримінального правопорушення, його значення.
2. Елементи складу кримінального правопорушення, їх зміст.
3. Класифікація складів кримінальних правопорушень.
4. Матеріальні, формальні та усічені склади кримінальних правопорушень.
5. Функції складу кримінального правопорушення .

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Дмитрук М.М. Кримінальний проступок : правова природа та ознаки: монографія М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Юрид. л-ра, 2014. 224 с.

3. Горбачевський В.Я., Вартилицька І.А., Микитчик О.В., Плугатир В.С. Кримінальне право України. Загальна частина : альб. схем : навч. посіб. МВС України. НАВСУ . Київ: Прав. Єдність , 2015. 212 с.
4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваіте, 2014.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
6. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.
7. Науково – практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг.ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В.Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1078 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К.: Дакор, 2019. 1387 с.

Виконати завдання:

Дати визначення понять: кримінальне правопорушення, склад кримінального правопорушення, об'єкт кримінального правопорушення, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, суб'єкт кримінального правопорушення, суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, матеріальні склади кримінального правопорушення, формальні склади кримінального правопорушення, усічені склади кримінального правопорушення, кваліфікація кримінальних правопорушень.

2. Назвати: факультативні ознаки складів кримінальних правопорушень у формальних складах, момент закінчення кримінального правопорушення у матеріальних складах, момент закінчення

кримінального правопорушення в усічених складах, види складів кримінальних правопорушень за ступенем суспільної небезпеки.

3. Навести приклади матеріальних, формальних, усічених складів кримінальних правопорушень за розділами I та II Особливої частини КК України.

4. Навести приклади основних, кваліфікованих та привілейованих складів за розділами IV та II Особливої частини КК.

5. Навести приклади “складних” складів кримінальних правопорушень за розділом 1 Особливої частини КК України.

6. Назвати критерії відмежування злочинів від інших правопорушень.

7. Назвіть вид складу кримінального правопорушення за конструкцією об’єктивної сторони: ч.1 ст. 109; ч. 1 ст. 111, ч. ст. 111- 1, ч. 1 ст. 111-2, ч. 2 ст. 134; ч. 1. ст. 185; ч. 2 ст. 135; ч. 3 ст. 135; ч. 1 ст. 139; ч. 2 ст. 139 КК України.

8. Вкажіть 4 приклади складів кримінальних правопорушень (назвати частину статті, статтю КК України), де час вчинення кримінального правопорушення виступає у якості обов’язкової ознаки об’єктивної сторони кримінального правопорушення.

Практичне заняття № 6. Тема: Об’єкт кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Поняття об’єкта кримінального правопорушення, його значення.
2. Класифікація об’єкта кримінального правопорушення.
3. Предмет кримінального правопорушення, його кримінально-правове значення.
4. Поняття потерпілого від кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
3. Коржанський М.Й. Предмет і об'єкт злочину: Монографія. Дніпропетровськ: ЮА МВС, 2005. 252 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
5. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.
6. Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: Монографія. К.: ПАЛИВОДА А.В. 2011. 192 с.
7. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / За заг. ред. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. Харків: Кроссруд, 2008. 364 с.
8. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навч. посіб. / В. Я. Тацій ; Укр. держ. юрид. акад. Х. : УкрЮА, 1994. 76 с.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: об'єкт кримінального правопорушення, предмет кримінального правопорушення, потерпілий від кримінального правопорушення, загальний об'єкт кримінальних правопорушень, родовий об'єкт кримінальних правопорушень, безпосередній об'єкт кримінального правопорушення.

3. Навести по 10 прикладів предметних та безпредметних кримінальних правопорушень.

4. Назвати родові об'єкти кримінальних правопорушень, передбачених розділами I – X Особливої частини КК України.

5. Назвати об'єкт та предмет кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 114, ч. 1 ст. 144, ч. 1 ст. 158-1, ч. 1 ст. 164, ст. 178, ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 194 КК України.

7. Чим відрізняється предмет кримінального правопорушення від об'єкта кримінального правопорушення.

8. Назвати предмети кримінальних правопорушень, передбачених розділом XI Особливої частини КК України.

Практичне заняття № 7-8. Тема: Об'єктивна сторона кримінального правопорушення (4 год.).

План

1. Поняття, ознаки та значення об'єктивної сторони.
2. Поняття та види суспільно небезпечних дій у кримінальному праві.
3. Поняття та ознаки бездіяльності.
4. Суспільно небезпечні наслідки, їх види та значення у кримінальному праві.
5. Кримінальні правопорушення з матеріальними, формальними та усіченими складами.
6. Причинний зв'язок у кримінальному праві та його значення.
7. Спосіб, місце, час, засоби, знаряддя, обстановка, вчинення кримінального правопорушення як факультативні ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочину, їх значення.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.

3. Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: Монографія. К.: Дакор, 2009.
4. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
5. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів: Монографія. Львів:ЛДУВС, 2013.
6. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
9. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
10. Копотун І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. К.: Професіонал, 2020. 864 с.
11. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / К82 А. М. Яценко, В. Б. Харченко, О. О. Житний та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків : Право, 2019. 480 с.
10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Дати визначення понять: об'єктивна сторона, суспільно-небезпечне діяння, суспільно-небезпечна дія, триваючі суспільно небезпечні дії, продовжувані суспільно небезпечні дії, бездіяльність, суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок, матеріальні склади злочину, формальні склади злочину, усічені склади кримінальних правопорушень.
2. Назвати: ознаки об'єктивної сторони: обов'язкові та факультативні; види суспільно-небезпечних дій, види істотної шкоди, що заподіюються злочином,

умови притягнення до кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність, види причинного зв'язку, форми виразу суспільно небезпечних наслідків в нормах КК України.

3. Навести приклади матеріальних, формальних, усічених складів кримінальних правопорушень.
4. Які діяння не охоплюються поняттям “суспільно-небезпечне діяння” ?
5. У чому полягає правило продовженої руки злочинця ?
6. У чому полягає кримінально-правове значення суспільно небезпечних наслідків ?
7. Навести приклади складів кримінальних правопорушень, у конструкції яких час, місце, місце, спосіб, обстановка виступають у якості обов'язкової ознаки.
8. Назвіть випадки, коли зброя виступає: а) об'єктом кримінального правопорушення; б) знаряддям вчинення кримінального правопорушення; г) предметом кримінального правопорушення.
9. Вкажіть по три статті КК, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, що можуть бути вчинені виключно шляхом дії, виключно шляхом бездіяльності, а також як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності.
10. Охарактеризуйте форми виразу суспільно-небезпечних наслідків у нормах КК України.
11. Наведіть приклади заподіяння фізичної, майнової, моральної, політичної, організаційної шкоди.

Практичне заняття 9. Тема: Суб'єкт кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення, його ознаки та види.
2. Ознаки та види спеціального суб'єкта, його значення.

3. Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта кримінального правопорушення.
4. Поняття неосудності та її значення, формула неосудності.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Копотун І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. К.: Професіонал, 2020. 864 с.
6. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
7. Кримінальне право: Загальна частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, В.І.Борисов; За ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. 6-те видання, перероб. і доп. Харків: Право, 2020. 584 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1.

Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

11. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія / М. І. Хавронюк. Київ : Юрисконсульт, 2006. 1048 с. 176.

Виконати завдання:

1. Навести приклади статей КК України, де сформульовано склади кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом (10 прикладів).
2. Навести приклади статей КК України, де сформульовано склади кримінальних правопорушень із загальним суб'єктом (10 прикладів).
3. Назвати кримінальні правопорушення, за які передбачена кримінальна відповідальність з 14 років.
4. Який вік кримінальної відповідальності, передбачено у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.
4. Особа, яка хворіє на маніакально-депресивний психоз, вчинила умисне тяжке тілесне ушкодження. Чи може вона бути автоматично визнана неосудною?
5. Наведіть приклади спеціальних суб'єктів за характером взаємовідносин суб'єкта з потерпілим.
6. Назвіть види спеціальних суб'єктів за критерієм соціально-правового статусу.

Практичне заняття 10. Тема: Суб'єкт кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Кримінальна відповідальність обмежено осудних осіб.
2. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

3. Суб'єкт кримінального правопорушення та особа злочинця.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Копотун І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. К.: Професіонал, 2020. 864 с.
6. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
7. Кримінальне право: Загальна частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, В.І.Борисов; За ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. 6-те видання, перероб. і доп. Харків: Право, 2020. 584 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

11. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія / М. І. Хавронюк. Київ : Юрисконсульт, 2006. 1048 с. 176.

Виконати завдання:

1. Назвати медичний критерій неосудності та обмеженої осудності. Чим вони відрізняються ?
2. Охарактеризуйте юридичний критерій неосудності.
2. Назвати кримінально-правові наслідки обмеженої осудності.
3. Особа у стані патологічного сп'яніння вчинила умисне вбивство. Чи може вона бути визнана неосудною (обмежено осудною) ? Якщо так, то за яких умов?
4. Чи може бути визнана обмежено осудною особа, у якої діагностовано невроз?

Практичне заняття 11. Тема: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Поняття і значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Поняття вини, її форми.
3. Умисел та його види.
4. Необережність та її види.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина:

підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.

4. Вереша Р. В. Мотив, мета та емоційний стан у кримінальному праві : *монографія*. Київ : Алерта, 2023. 238 с. 17.

5. Вереша Р. В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину : *монографія*. Київ : Алерта, 2018. 432 с.

6. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.

7. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

8. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Вкажіть, які із кримінальних правопорушень, передбачених розділом II та X Особливої частини КК України, характеризуються: а) умисною формою вини; б) необережною формою вини; в) змішаною формою вини.
2. Наведіть приклади кримінальних правопорушень, які характеризуються кримінальною протиправною самовпевненістю.
3. Наведіть приклади кримінальних правопорушень, які характеризуються кримінальною протиправною недбалістю.
4. Чим відрізняється кримінальна протиправна самовпевненість від непрямого умислу ?
5. Чим відрізняється випадок (казус) від кримінальної протиправної недбалості ?

Практичне заняття 12. Тема: Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Подвійна форма вини.

2. Мотив та мета кримінального правопорушення.
3. Емоційний стан особи, його кримінально-правове значення.
4. Помилка, її види.

Рекомендована література:

1. Берзін П. С. Поведінка людини в кримінальному праві, кримінальне правопорушення та склад кримінального правопорушення : *навч. посіб.* Київ : Алерта, 2023. 558 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): монографія, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 780 с.
5. Вереша Р. В. Вчення про суб'єктивну сторону злочину : *монографія*. Київ : Алерта, 2018. 1106 с.
6. Вереша Р.В. Мотив, мета та емоційний стан у кримінальному праві : монографія. К.: Алерта. 238 с.
7. Вереша Р.В. Випадок та помилка у кримінальному праві : науково-практичний посібник. К.: Алерта, 2016, 52 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Наведіть приклади кримінальних правопорушень, передбачених КК України, що характеризуються змішаною формою вини.
3. Вкажіть 5 прикладів складів кримінальних правопорушень (назвати пункт, частину статті або статтю КК України), де мета виступає у якості обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
4. Вкажіть 5 прикладів складів кримінальних правопорушень (назвати пункт, частину статті або статтю КК України), де мотив виступає у якості обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
5. Чи тотожними є поняття “обмежена осудність” та “стан сильного душевного хвилювання”
5. Чим відрізняється мета кримінального правопорушення від суспільно небезпечних наслідків діяння.
6. Наведіть приклади складів кримінальних правопорушень, в яких емоційний стан особи виступає обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони.
7. Чи можна ототожнювати стан сильного душевного хвилювання та фізіологічний афект ?
8. Чи підлягає кримінальній відповідальності особа при помилці в кримінальній протиправності діяння ?

Практичне заняття № 13. Тема: Стадії вчинення кримінального правопорушення (2 год.)

План

1. Поняття та види стадій умисного кримінального правопорушення.
Поняття закінченого кримінального правопорушення.
2. Поняття та види готування до кримінального правопорушення.
3. Поняття та види замаху на кримінального правопорушення.
4. Відмінність замаху від готування.

5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця.

Рекомендована література:

1. Кримінальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Бурдін В.М. Стадії вчинення злочину (кримінально- правове дослідження) : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013, 304 с.
5. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
6. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Наведіть приклади закінчених злочинів проти основ національної безпеки.
2. Наведіть приклади незакінчених кримінальних правопорушень проти власності.
3. Наведіть приклади готування до кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

4. Наведіть приклади закінченого замаху на кримінальні правопорушення проти здоров'я особи.
5. Наведіть приклади незакінченого замаху на кримінальні правопорушення проти життя особи.
6. Чи можливий замах на вбивство через необережність ?
7. Чи є кримінально караним готування до умисного легкого тілесного ушкодження?
8. Змодельуйте ситуацію, яка б вказувала на вчинення замаху на непридатний об'єкт.
9. Змодельуйте ситуацію, яка б вказувала на вчинення замаху з непридатними засобами.

Практичне заняття № 14. Тема: Співучасть у кримінальному правопорушенні (2 год.)

План

1. Поняття співучасті, її ознаки.
2. Значення співучасті.
3. Форми співучасті.
4. Види співучасників.
5. Характеристика групової злочинної діяльності.
6. Підстави та межі кримінальної відповідальності співучасників.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Гришук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями від 23.12.2005 р. № 13 : Постанови Пленуму

Верховного Суду України в кримінальному судочинстві. Вереша Р.В., Карпунцов В.В. К.: Алерта, 2022. 322 с.

3. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.

4. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.

5. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.

6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.

7. Кваша О.О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність : монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013, 560 с.

8. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.

9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Чи можлива співучасть у необережному знищенні або пошкодженні майна (ст. 196 КК України) ?
2. Чи може співучасть виступати кваліфікуючою ознакою складу кримінального правопорушення? Наведіть приклади.
3. Наведіть приклади підбурювання до вчинення кримінального правопорушення проти власності.

4. Наведіть приклади пособництва у вчиненні злочину проти основ національної безпеки.
5. Чи передбачена кримінальна відповідальність за причетність до кримінального правопорушення ?
6. Змодельуйте ситуацію, за якої має місце ексцес виконавця кримінального правопорушення.
7. Змодельуйте ситуацію, за якої має місце співвиконавство у вчиненні кримінального правопорушення.

Практичне заняття № 15. Тема: Співучасть у кримінальному правопорушенні (2 год.)

План

1. Ексцес виконавця.
2. Добровільна відмова співучасників від вчинення кримінального правопорушення.
3. Поняття причетності та її види.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Грищук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте,

2014.

6. Кваша О.О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність : монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013, 560 с.
7. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
9. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.

Виконати завдання:

1. Чи можлива співучасть у порушенні правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК України) ?
2. Чи відповідає організатор замовного вбивства за вчинене кіллером зґвалтування та грабіж потерпілої ?
3. Наведіть приклади підбурювання до вчинення кримінального правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.
4. Наведіть приклади пособництва у вчиненні кримінальних проступків проти громадського порядку та моральності.
5. Наведіть приклади пособництва у вчиненні кримінальних правопорушень проти здоров'я особи.

Практичне заняття № 16. Тема. Множинність кримінальних правопорушень (2 год.)

План

1. Поняття та ознаки множини кримінальних правопорушень, її юридичне значення.
2. Сукупність кримінальних правопорушень та її види.
3. Конкуренція кримінально-правових норм її види.
4. Повторність кримінальних правопорушень, її ознаки та види.
5. Поняття і види рецидиву кримінальних правопорушень.
6. Кримінально-правове значення рецидиву.
7. Правові наслідки множини кримінальних правопорушень.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Грищук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*/ К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : *навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, науковопедагогічних працівників юридичних факультетів закладів вищої освіти*. Вид. 2-ге, змін. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 666 с.
6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте, 2014.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : *підручник* / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
8. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.

9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 1. Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 824 с.
11. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7.: Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальному судочинстві. Вереша Р.В., Карпунцов В.В. К.: Алерта, 2022. 322 с.

Виконати завдання:

1. У чому полягає відмінність множини кримінальних правопорушень від одиничних кримінальних правопорушень.
2. Наведіть приклади одиничних ускладнених кримінальних правопорушень.
3. Наведіть приклади одиничних простих кримінальних правопорушень.
4. Наведіть приклади, де повторність виступає кваліфікуючою ознакою складу кримінального правопорушення.
5. Чи має місце повторність при вчиненні суб'єктом (суб'єктами) продовжуваного злочину, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром ?
6. Наведіть приклади кримінальних правопорушень, у яких рецидив є кваліфікуючою ознакою.
7. Змодельуйте ситуацію, за якої має місце ідеальна сукупність кримінальних правопорушень.
8. Змодельуйте ситуацію, за якої має місце реальна сукупність кримінальних правопорушень.
9. Наведіть приклади діянь, де має місце спеціальний рецидив.

Практичне заняття № 17-18.

Тема. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння (4 год.)

План

1. Поняття, види, ознаки та значення обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Необхідна оборона: поняття, ознаки, межі правомірності. Уявна оборона.
3. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, ознаки, межі правомірності.
4. Крайня необхідність. Фізичний або психічний примус.
5. Виконання наказу або розпорядження.
6. Діяння, пов'язане із ризиком.
7. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття діяльності організованої групи чи злочинної організації.
8. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Гришук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Вознюк А. А., Дудоров О. О., Мовчан Р. О., Чернявський С. С. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : *науково-практ. комент.* / за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
3. Гришук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : *навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, науково-педагогічних працівників юридичних факультетів закладів вищої освіти.* Вид. 2-ге, змін. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 666 с

4. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: *науково-практичний коментар*. За ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с.
5. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002р. №1. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальному судочинстві. / Вереша Р.В., Карпунцов В.В. К.: Алерта 2022. 322 с.
6. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
7. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
8. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
9. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.
10. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
11. Осадчий В.І., Плугатир В.С., Савченко А.В. Кримінально-правовий захист і відповідальність працівників правоохоронних органів: навч. посібник. К., 2002.
12. Савченко А.В. Практика Європейського Суду з прав людини: кримінально-правовий аспект. К.: Дакор, 2022. 208 с.

Виконати завдання:

1. Здійсніть огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду України (актуальна практика).
2. Ознайомтесь з практикою ЄСПЛ щодо обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння.
3. Як співвідносяться між собою необхідна оборона та уявна оборона?
4. Назвіть ознаки необхідної оборони?
5. Які межі правомірності при затриманні особи, що вчинила кримінальне правопорушення?

6. Дайте поняття та ознаки крайньої необхідності?
7. У чому відмінність фізичного від психічного примусу?
8. Які особливості обставин, які виключають протиправність діяння з точки зору практики ЄСПЛ?

Практичне заняття № 19. Тема. Звільнення від кримінальної відповідальності (2 год.)

План

1. Поняття та ознаки звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі норм Загальної та Особливої частини кримінального законодавства: класифікація видів звільнення.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, підстави та умови такого звільнення.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, підстави та умови такого звільнення.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки, підстави та умови такого звільнення.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки, підстави та умови такого звільнення.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, підстави та умови такого звільнення.

Рекомендована література:

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія. К.: Атіка, 2004. 296 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина:

підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.

4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.

5. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, науковопедагогічних працівників юридичних факультетів закладів вищої освіти. Вид. 2-ге, змін. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 666 с.

6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.

7. Ковальчук С.О., Василюк А.Л. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Випуск № 4. Ч. 3. С. 62-66. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/5-2.pdf>

8. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

9. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.

10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

11. Савченко А.В. Практика Європейського Суду з прав людини: кримінально-правовий аспект. К.: Дакор, 2022. 208 с.

12. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.

13. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

14. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина

кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

14. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.
15. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. Харків : Право, 2020. 584 с.

Виконати завдання:

1. На якій стадії кримінального правосуддя можливе звільнення від кримінальної відповідальності?
2. На якій підставі всі види звільнення від кримінальної відповідальності поділяються на умовні та безумовні?
3. Проаналізуйте те загальне, що властиве усім видам звільнення від кримінальної відповідальності?
4. Яким принципам кримінального права відповідає подальше удосконалення та поширення сфери застосування звільнення від кримінальної відповідальності?
5. Визначте основні підстави та умови звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям?
6. Які кримінально-правові та кримінально-процесуальні ознаки звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки є основними?
7. Надайте кримінально-правову характеристику звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки?
8. Надайте кримінально-правову характеристику звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності?

Практичне заняття № 20. Тема. Поняття покарання.

Система та види покарань (2 год.)

План

1. Поняття, ознаки та мета покарання.
2. Відмінність покарання від інших заходів державного примусу.
3. Система та види покарань за чинним КК України.
4. Основні покарання.
5. Додаткові покарання.
6. Змішані покарання.

Рекомендована література:

1. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : *навч. посіб.* для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, науково-педагогічних працівників юридичних факультетів закладів вищої освіти. Вид. 2-ге, змін. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 666 с.
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте, 2014.
3. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
4. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Дакор, 2020. 768 с.
5. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 9-те, перероб. та допов. Київ : Алерта, 2023. 576 с.
6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. К.: Ваїте, 2014.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : *підручник* / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
8. Кримінальне право : науково-експертні висновки / Вид. 3-тє, виправ. та доп. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. П.С. Берзіна. Київ: Алерта, 2025. 848 с.
9. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина

кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

10. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

11. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. Кримінальне право України: Особлива частина : *підручник* / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.

12. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. Кримінальне право України: Загальна частина : *підручник*. Харків : Право, 2020. 584 с.

13. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : *монографія*. Київ : Юрисконсульт, 2006. 1048 с. 176.

Виконати завдання:

1. У чому полягає сутність принципу невідворотності покарання ?
2. У чому полягає виправлення як мета покарання?
3. Аргументуйте, у чому проявляється сутність попередження як мети покарання?
4. Чи може бути призначене покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання строком на 3 роки за порушення таємниці голосування (ст.159 КК України)
5. Чи може бути призначене покарання у виді громадських робіт жінкам, які досягли 55 років?
6. Чи може бути призначене покарання у виді виправних робіт працівнику поліції, медичному працівнику, селищному голові ?
7. Чи може бути призначене покарання у виді конфіскації майна за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань?
8. Чи може бути призначене покарання у виді довічного позбавлення волі жінкам, які мають дітей до 3 –х років ?

Практичне заняття № 21. Тема. Призначення покарання (2 год.)

План

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, що пом'якшують покарання.
3. Обставини, що обтяжують покарання.
4. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
5. Призначення покарання за сукупністю вироків.

Рекомендована література:

1. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003р. №7: Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальному судочинстві. / Вереша Р.В., Карпунцов В.В. К.: Алерта 2022. 322 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте, 2014. 944 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
7. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

8. Литвинов О. М., Орлов Ю. В., Ємельянов В. П. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : *навч. посіб.* / за заг. ред. Ю. В. Орлова. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
9. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. Кримінальне право України: Особлива частина : *підручник* / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.
10. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. Кримінальне право України: Загальна частина : *підручник*. Харків : Право, 2020. 584 с.

Виконати завдання:

1. Наведіть приклади ситуацій, коли суд враховує положення Загальної частини КК України.
2. Чи враховує суд особу винного при призначенні покарання за вчинення ним умисного вбивства з обтяжуючими обставинами.
3. Чи може суд призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом за службове підроблення (ч. 1 ст. 366).
4. Чи може суд визнати систематичне вчинення психологічного та економічного насильства над винним з боку потерпілого, обставиною, яка пом'якшує покарання.
5. Чи може бути призначене покарання у виді позбавлення волі строком на 20 років ?
6. Чи вважається перебування винного у стані фізіологічного афекту - обставиною, яка пом'якшує покарання ?
7. Чи вважається перебування винного у стані патологічного афекту - обставиною, яка обтяжує покарання ?

Практичне заняття № 22. Тема. Звільнення від покарання та його відбування (2 год.)

План

1. Поняття, підстави та види звільнення від покарання та його відбування.

2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
3. Звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
4. Умовно-дострокове звільнення від покарання та заміна невідбутої частини більш м'яким.
5. Звільнення від відбування покарання за хворобою.
6. Амністія.
7. Помилування.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Грищук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник, К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте, 2014.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина

кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

9. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

10. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.

11. Литвинов О. М., Орлов Ю. В., Ємельянов В. П. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : *навч. посіб.* / за заг. ред. Ю. В. Орлова. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.

12. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у кримінальному та кримінально- виконавчому праві України та Польщі : *монографія*. Київ : Дакор, 2018. 212 с.

13. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. Кримінальне право України: Особлива частина : *підручник* / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.

14. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. Кримінальне право України: Загальна частина : *підручник*. Харків : Право, 2020. 584 с.

Виконати завдання:

1. Чи може бути помилувана особа, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 368 КК України ?
2. Чи можуть бути звільнені законом про амністію особи, які винні у державній зраді ?
3. Визначте матеріальні та формальні підстави умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

4. Назвіть однакові та відмінні ознаки звільнення від відбування покарання на підставі амністії та помилування?
5. В чому полягають соціально-правові особливості звільнення від відбування покарання засуджених жінок, які є вагітними або мають малолітніх дітей?
6. Визначте основний зміст правового режиму іспитового строку засуджених жінок, які звільняються від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 79 КК?
7. Які підстави та умови звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років, визначені за чинним кримінальним законодавством?

Практичне заняття № 23. Тема. Судимість (2 год.)

План

1. Поняття, ознаки та правові наслідки судимості.
2. Строки погашення судимості.
3. Обчислення строків погашення судимості.
4. Зняття судимості: підстави та порядок реалізації.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Грищук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
3. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Дакор, 2020. 768 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте,

2014.

6. Кримінальне право України. Загальна частина : *підручник* / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.
9. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.
10. Муратова С.О. Судимість у системі інститутів Загальної частини кримінального права України. Х.: Право, 2017. 272 с.
11. Литвинов О. М., Орлов Ю. В., Ємельянов В. П. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : *навч. посіб.* / за заг. ред. Ю. В. Орлова. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
12. Сухонос В. В., Білокінь Р. М., Сухонос В. В. Кримінальне право України: Особлива частина : *підручник* / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.
13. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Борисов В. І. Кримінальне право України: Загальна частина : *підручник*. Харків : Право, 2020. 584 с.

Виконати завдання:

1. Визначте строк погашення судимості особи, засудженої за умисне вбивство з помсти (ч.1 ст. 115 КК України, призначено позбавлення волі строком на 7 років).
2. Чи має судимість особа, засуджена за погрозу вбивством (ч. 1 ст. 129 КК України) ?
3. Визначте строк погашення судимості особи засудженої за колабораційну діяльність (ч. 6 ст. 111-1 КК України, призначено покарання 12 років позбавлення волі).

Практичне заняття № 24.

Тема. Заходи кримінально-правового характеру (2 год).

План

1. Обмежувальні заходи.
2. Поняття, мета та види примусових заходів медичного характеру.
3. Примусове лікування.
4. Поняття спеціальної конфіскації та випадки її застосування.
5. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Рекомендована література:

1. Азаров Д. С., Грищук В. К., Савченко А. В. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2019. 288 с.
3. Жук І.В. Обмежувальні заходи у кримінальному праві України: правова природа та сутність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Вип. 55. Т. 2. С. 83–86
4. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.

5. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.
6. Литвинов О. М., Орлов Ю. В., Ємельянов В. П. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : *навч. посіб.* / за заг. ред. Ю. В. Орлова. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 2018 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: ВД Дакор, 2018. С. 1360.
8. Нікіфорова Т. І. «Теорія і практика застосування заходів кримінально-правового характеру»: *навч. посіб.* Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. С. 175
9. Примаченко В.Ф. Окремі аспекти визначення місця обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство в системі заходів кримінально-правового характеру. *Організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству реалії та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (31 травня 2019 р). Запоріжжя: КПУ, 2019. 174 с.
10. Харитонова О. Обмежувальні заходи в системі інструментів запобігання та протидії домашньому насильству. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (30 листопада 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. С. 214–216.

Теми рефератів:

1. Застосування обмежувальних заходів за законодавством зарубіжних країн.

2. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство у країнах ЄС та Україні.
3. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за законодавством зарубіжних країн.

Практичне заняття № 25. Тема. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх (2 год.)

1. Загальна характеристика особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх.
3. Покарання, які застосовуються до неповнолітніх, та їх особливості.
4. Призначення покарання неповнолітнім.
5. Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбuvання.
6. Погашення та зняття судимості щодо неповнолітніх.

Рекомендована література:

1. Берзін Павло. Кримінальне право України. Загальна частина. У 3-х томах. Том 1. Загальні засади. К.: Дакор, 2018. 404 с.
2. Борисов В.І., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*. К.: Дакор, 2020. 768 с.
3. Васильєв А. А., Гладкова Є. О., Житний О. О. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
4. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник*, К.: Правова єдність, 2020. 768 с.
5. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: *навч. посіб.* К.: Ваїте, 2014.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : *підручник* / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. проф. О. М.

Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.

7. Кримінальне право України. Загальна частина: *підручник* / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1148 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії): *підручник*: у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Книга 2. Вчення про заходи кримінально-правового впливу. Загальна частина кримінального права європейських держав. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 788 с.
9. Литвинов О. М., Орлов Ю. В., Ємельянов В. П. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : *навч. посіб.* / за заг. ред. Ю. В. Орлова. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.
10. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 травня 2002р. № 6: *Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальному судочинстві.* / Вереша Р.В., Карпунцов В.В. К.: Алерта 2022. 322 с.

Відповісти на запитання:

1. Який юридичний факт для звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру передбачений КК України?
2. Які особливості звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності встановлені ст. 106 КК України?
3. Чому неповнолітнім не призначається довічне позбавлення волі ?
4. Які межі остаточного покарання, що може бути призначене неповнолітньому за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків,

встановлені КК України?

5. Охарактеризуйте особливості звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням?

6. Охарактеризуйте особливості звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

7. Розкрийте особливості застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання неповнолітніх.

8. Охарактеризуйте особливості погашення і зняття судимості щодо осіб, які вчинили злочин до досягнення ними вісімнадцятирічного віку.